

Тематична рубрика: **БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І
АУДИТ (ЗА ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ)**

УДК 657.372.3

Трачова Д.М.

кандидат економічних наук, доцент,
докторант

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

**ВИКОРИСТАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В
ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ
ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ**

**ACCOUNTING AND ANALYTICAL INFORMATION IN THE FORMING
AN EFFECTIVE DEPRECIATION POLICY**

У статті розглянуто підходи і вимоги до формування амортизаційної політики підприємства. Визначено роль обліково-аналітичного забезпечення формування амортизаційної політики підприємства. Доведено важливість комплексного підходу до формування амортизаційного фонду, як основного джерела капітальних інвестицій в інноваційний розвиток підприємств. Наголошено на необхідності застосування закордонного досвіду в частині застосування прискорених методів амортизації і скороченого строку корисного використання. Визначено, що держава повинна виконувати стимулюючу і контролюючу функції.

Ключові слова: амортизація, амортизаційна політика, обліково-аналітична інформація, капітальні інвестиції, інноваційний розвиток.

В статье рассмотрены подходы и требования к формированию амортизационной политики предприятия. Определена роль учетно-аналитического обеспечения в формировании амортизационной политики предприятия. Доказана важность комплексного подхода к формированию

амортизационного фонда, как основного источника капитальных инвестиций в инновационное развитие предприятий. Отмечена необходимость применения зарубежного опыта в части применения ускоренных методов амортизации и сокращенного срока полезного использования. Определено, что государство должно выполнять стимулирующую и контролируемую функции.

Ключевые слова: *амортизация, амортизационная политика, учетно-аналитическая информация, капитальные инвестиции, инновационное развитие.*

The article has requirements for the formation of the company's depreciation policy. Amortization policy of the enterprise based on accounting records. An integrated approach to the formation of an amortization fund is very important. The depreciation fund is the main source of investment in the innovative development of enterprises. It is necessary to apply the experience of other countries and apply accelerated methods of depreciation and reduced useful life. The state should perform the stimulating and supervisory functions

Key words: *depreciation, amortization policy, accounting and analytical information, investments, innovative development.*

Постановка проблеми. Швидкі темпи розвитку технічного прогресу та зближення з європейськими країнами актуалізують питання модернізації вітчизняного виробництва з метою збереження конкурентоздатності українських підприємств на європейському рівні. З огляду на це слід зосередити увагу на переобладнанні виробництва з урахуванням інноваційної складової. Основним джерелом інвестицій при цьому мають стати амортизаційні відрахування, які акумулюються підприємствами в амортизаційний фонд, який має цільове призначення. Дані бухгалтерського обліку повинні цілком забезпечувати процес формування і контролю дотримання амортизаційної політики підприємств з боку управлінського

персоналу з урахуванням вимог інженерно-технічних служб. Невизначеною залишається ступень участі держави в процесі формування амортизаційної політики підприємства і його амортизаційного фонду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням цінових аспектів розвитку промислового сектору економіки присвячені праці таких вчених як В.Д. Белік, Н.М. Гуляєва, Ю. В. Кіндзерський, Ю.Ю.Мороз, Л.В. Овод, О.О. Скорик, М. М. Соколов.

Так, Скорик О.О. в своїх працях детально вивчає питання формування ефективної амортизаційної політики. Він вважає, що відсутність інструментарію забезпечення ефективної амортизаційної політики підприємства об'єктивно стримує розвиток економіки країни та не стимулює підвищення добробуту населення, оскільки застосування класичних методів проведення амортизаційної політики в умовах, що змінюються, призводить до послаблення позицій вітчизняних товаровиробників та втрати фінансової стійкості та платоспроможності [4].

При цьому вважається, що процеси нарахування зносу основних фондів лежать в площині управлінських та бухгалтерських сфер діяльності. Тому функції обліковців мають бути зосередженні виключно у сфері нарахування, взяття на облік та відображення у звітності руху фондів та виступати аналітичним обґрунтування рішень керівника підприємства, який і здійснює загальне управління амортизаційним процесом [6]. Однак достатня кількість підприємств не мають в своєму штаті співробітників суто економіста чи планово-економічного працівника, а обліковця має будь-яке підприємства і саме в його коло обов'язків входить формування амортизаційної політики підприємства.

Дослідження формування амортизаційної політики в зарубіжній практиці дозволяє стверджувати, що вона включає в себе широку палітру заходів правового регулювання, в основі яких лежать бухгалтерська, фінансова, податкова та економічна концепції амортизації. В багатьох країнах амортизація являється не просто способом відрахування частини вартості

майна за єдиними та незмінними коефіцієнтами, а є гнучким інструментом досягнення національних пріоритетів держави. Зарубіжні концепції амортизації мають достатньо багато варіантів їх використання для управління господарюючими суб'єктами на різних рівнях. В розвинутих країнах амортизаційна політика перетворилась в один із головних інструментів стимулювання економічного росту. Якщо в середині ХХ ст. доля амортизаційних відрахувань в загальних інвестиціях складала всього 25-30 %, то сьогодні вона стабільно тримається на рівні 70-80 %, і навпаки, доля прибутку в загальних інвестиціях зменшилась з 50 % до 5-10 %, а залучених засобів – відповідно з 25-30 % до 12-15 % [7].

Багато авторів наголошують, що основним джерелом фінансування операційної діяльності підприємства та оновлення техніко-технологічної бази виробництва у розвинутих країнах виступають амортизаційні відрахування. Виходячи з цього, основу амортизаційної політики таких країн становить використання методів прискореної амортизації та стимулювання на рівні держави процесів відтворення основного капіталу, що приносить довгостроковий бюджетний ефект в майбутньому [5].

Ефективність управління амортизаційною політикою підприємства має прояв у тому, чи досягнуто поставлені їй завдання й цілі, спрямовані зазвичай на оновлення виробничих основних засобів за рахунок власних джерел фінансування, підвищення результативності фінансово-господарської діяльності. Він зумовлений тим, що управління амортизаційною політикою включає, крім об'єкта управління (амортизаційної політики), й ту частину діяльності підприємства, яка складає необхідні умови її існування в сукупності відношень і зв'язків між ними.

У рамках системного підходу процес прийняття управлінських рішень щодо формування амортизаційної політики повинен починатися із чітко визначеної мети й виявлення всіх наслідків, що можуть виникнути в результаті реалізації рішення. При цьому повинно існувати декілька варіантів альтернативних управлінських рішень.

Структуризація системи дозволяє аналізувати її елементи та взаємозв'язки, а цілі окремих підсистем не повинні вступати у протиріччя з цілями всієї системи.

Науково-методичні підходи до формування амортизаційної політики в рамках організаційно- економічного механізму управління нею багатокomпонентні. Виділяють комплексний системний динамічний функціональний відтворювальний інтеграційний процесний нормативний ситуаційний кількісний маркетинговий адміністративний оптимізаційний інноваційний стратегічний структурний цільовий обліковий. На даний час найбільшу перспективу має динамічний підхід. Суть динамічного підходу полягає у тому, що амортизаційна політика має розглядатись у діалектичному розвитку, в причинно-наслідкових зв'язках. При цьому робиться її ретроспективний критичний аналіз за багатокритеріальною системою оцінювання з метою поліпшення у майбутньому [2].

Застосування динамічного підходу у вирішенні проблем реалізації функціонуючої амортизаційної політики підприємства можливе тільки при якісному моніторингу оперативних облікових даних, які стосуються процесу накопичення і використання амортизаційного фонду, вплив на його якісні і кількісні характеристики державної регуляторної політики і інвесторів, стимулюючих оновлення необоротних активів з урахуванням інноваційної складової. Визначення ролі обліково-аналітичної інформації в процесі формування ефективної амортизаційної політики є ключовим питанням її реалізації.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є визначення ролі обліково-аналітичної інформації в процесі формування амортизаційної політики підприємств України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найбільш суттєво на вибір амортизаційної політики підприємства впливають наступні фактори:

— економічно-правове поле діяльності підприємства;

- галузь або вид діяльності (промисловість, будівництво, торгівля, транспорт тощо);
- правовий і організаційний статус підприємства;
- організаційна структура підприємства;
- стратегія фінансово-господарського розвитку (цілі й задачі економічного розвитку підприємства на довгострокову та поточну перспективу, очікувані напрями вкладення інвестицій тактичні підходи до вирішення перспективних завдань);
- кадрове та матеріально-технічне забезпечення;
- система оподаткування (звільнення від окремих податків, ставки податків, пільги з оподаткування);
- підпорядкованість, ступінь свободи дій (можливість самостійного прийняття рішень з питань ціноутворення, вибору партнерів);
- система інформаційного забезпечення підприємства (за напрямками, необхідними для його ефективної діяльності).

Аналіз впливу цих факторів дозволяє сформулювати оптимальний варіант амортизаційної політики підприємства з врахуванням особливостей функціонування підприємства. Положення амортизаційної політики слід розглядати як такі, що змінюються під впливом зовнішнього середовища, розвитку науки, техніки і практики, а визначення й формулювання їх безперервно удосконалюються.

Досліджено, що формування ефективної амортизаційної політики є спільним процесом облікової і технічної служб підприємства. Для обґрунтування необхідності докорінної зміни існуючих підходів до амортизаційної політики було досліджено динаміку вартості основних фондів та розміру капітальних інвестицій в сільському господарстві, як однієї із провідних галузей економіки, яка має позитивні показники прибутковості навіть в сучасних складних умовах господарювання (рис 1).

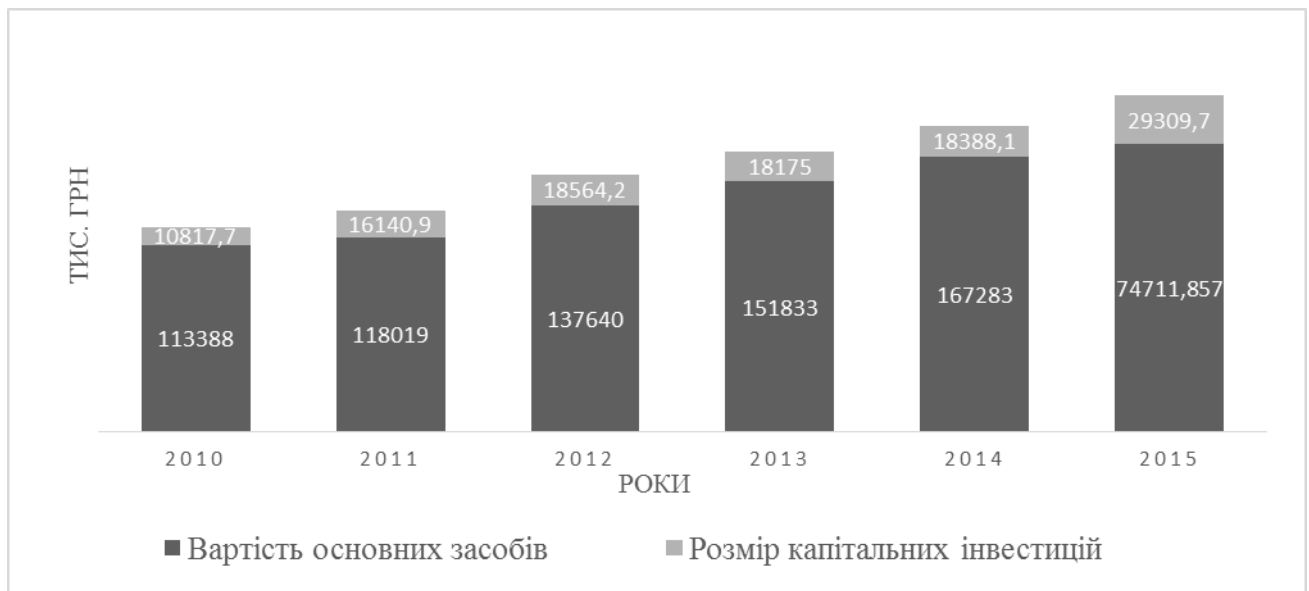

Рис. 1 Динаміка вартості основних фондів та розміру капітальних інвестицій в сільському господарстві¹

За даними Держкомстату питома вага капітальних інвестицій у вартості основних засобів починаючи з 2012 року поступово зростає. Це означає, що підприємства галузі оновлюють свої виробничі потужності. Швидкі темпи технічного розвитку сільськогосподарських підприємств країн Західної Європи змусив вітчизняних товаровиробників, які орієнтовані на європейського споживача здійснювати переоснащення прискореними темпами. Одночасно виробники, які орієнтовані на вітчизняних споживачів модернізують виробництво дуже низькими темпами.

Навіть при вивченні середніх статистичних показників видно, яка доля основних засобів буде оновлена. З урахуванням різниці в вартості нового обладнання і основних фондів, які працюють вже багато років ця доля критично низька.

Для визначення ролі амортизаційної політики в формуванні інвестиційних ресурсів підприємства досліджено структуру джерел капітальних інвестицій підприємств України (рис.2):

¹ за даними Держкомстату www.ukrstat.gov.ua

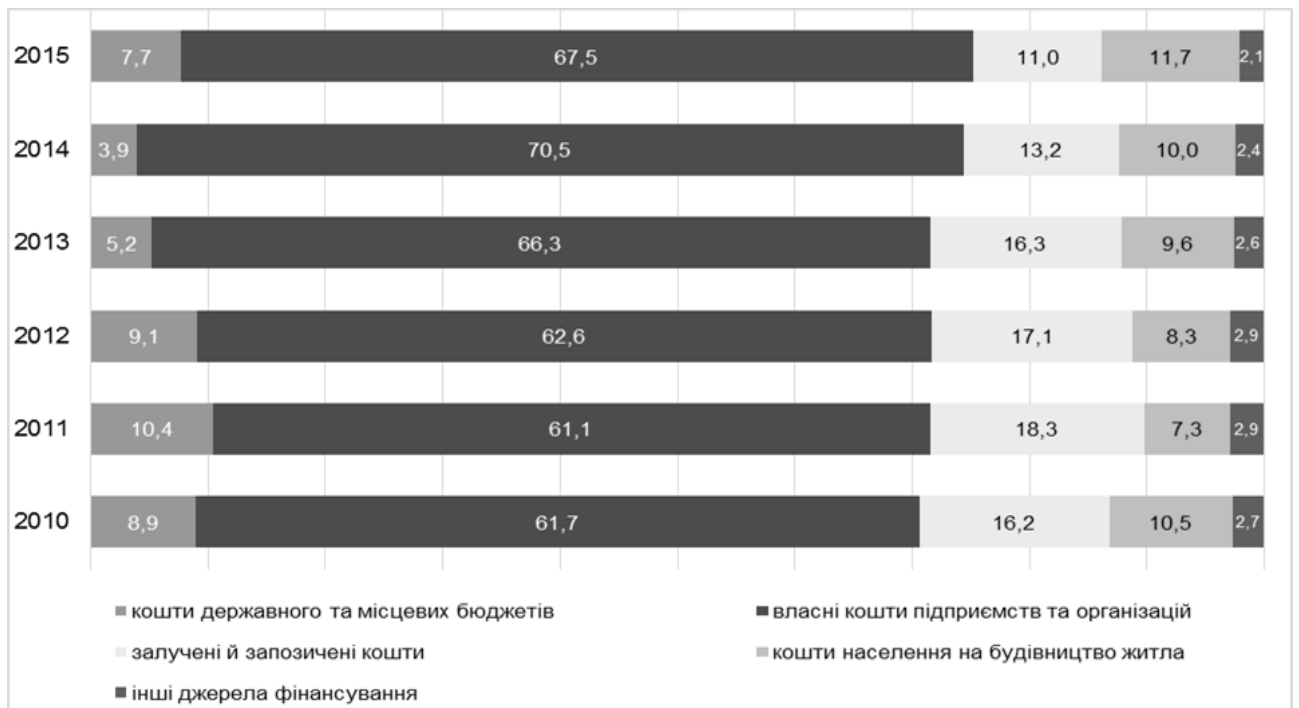

Рис. 2 Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування (відсотків до загального обсягу капітальних інвестицій)²

Статистичні дані підтверджують, що в останні роки основним джерелом інвестицій є власні ресурси підприємств – від 61% до 70% від загального розміру капітальних інвестицій. Саме таке співвідношення зумовлюють низькі темпи переоснащення підприємств. З одного боку амортизація, як елемент витрат жорстко контролюється державою, а з іншого є важливим елементом інвестиційної політики.

Вихід з такого становища неможливий без активізації процесу пошуку та залучення додаткових інвестиційних ресурсів як із зовнішніх, так і внутрішніх джерел. Головне навантаження у вирішенні цього завдання покладається на впровадження ефективної амортизаційної політики, яка, є складовою частиною економічної політики держави, виступає в якості найважливішого інструменту впливу держави на економічні процеси в країні і, як елемент управління економікою, слугує одним із серйозних факторів стимулювання ділової активності суб'єктів господарювання. “в період кризових явищ в економіці, що

² за даними Держкомстату www.ukrstat.gov.ua

спостерігаються останнім часом, амортизаційні відрахування є найреальнішим джерелом фінансування процесів оновлення й модернізації основних фондів” [3].

Світові тенденції розвитку амортизаційних систем спрямовані на значну їх лібералізацію, суттєве скорочення кількості амортизаційних норм, встановлення їх на укрупнені групи об’єктів основних засобів та надання права підприємствам самостійно встановлювати амортизаційні періоди в нормативно закріплених межах [9].

У більшості країн світу внутрішні інвестиції підприємств виключаються із сум оподатковуваних доходів [8]. Водночас, власна амортизаційна політика підприємств в Україні фактично унеможлиблює позитивний вплив на збільшення інвестиційних ресурсів для відтворення основних засобів.

Державна амортизаційна політика в сільському господарстві, в ідеалі, має завдання подолати існуючий дисбаланс бюджетних інтересів та інвестиційних потреб підприємств. Звичайно, відновлюючи амортизацію, як надійне джерело інвестицій, необхідно передбачити її регулювання, обмежуючи використання створених ресурсів на поточні потреби підприємства і доходи персоналу [1]

Висновки з проведеного дослідження. Розробка амортизаційної політики підприємства повинна являти собою комплексний процес моделювання, при якому проводиться аналіз грошових потоків від нарахування амортизації різними методами, динаміка введення-вибуття основних фондів, оподаткування і моделювання різних варіантів стану підприємства залежно від застосування тих чи інших заходів.

Оптимальна амортизаційна та облікова політика повинні визначатися на основі комплексного підходу виходячи з конкретних економічних умов діяльності підприємств.

Основним важелем державного стимулювання формування амортизаційної політики повинний стати податковий протекціонізм. Він має бути втілений у якості пільгового оподаткування та самостійності встановлення основних

складових облікового забезпечення формування амортизаційної політики суб'єктів господарювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Мороз Ю.Ю., Белік В.Д. Моніторинг стану і розвитку амортизаційної політики в сільськогосподарських підприємствах // Вісник ЖДТУ. - № 1 (51). С. 152-156
2. Овод Л.В. Науково-методичні підходи до формування амортизаційної політики промислового підприємства // Економіка і регіон. - 2015. - №2 (51). С. 49-53
3. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку / Кіндзерський Ю. В., Якубовський М. М., Галиця І. О. та ін.; за ред. Ю. В. Кіндзерського - К.: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2009. - С. 928.
4. Скорик О.О. Амортизація - складова потенціалу підприємства / О.О. Скорик, О.Г. Березняк // Управлінський потенціал у системі економічного розвитку: міжнар. наук.-практ. конф., 22-23 жовтня 2007 р.: тези доповідей. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. — С. 21-23.
5. Скорик О.О. Методичні підходи до побудови процесів амортизації основних засобів машинобудівних підприємств / О.О. Скорик // Інноваційна економіка. – 2011. – №1 (20). – С. 115-120
6. Скорик О.О. Аналіз амортизаційних процесів - новий напрямок аналітичної роботи на підприємствах. / О.О. Скорик // Теорія і практика сучасної економіки: V міжнар. наук.-практ. конф., 15-17 вересня 2004 р.: тези доповідей. - Черкаси: ЧДТУ, 2004. – С. 285-287
7. Соколов М. М. Изменения в амортизационной политике как особая форма налогового воздействия на развитие экономики / М. И. Соколов // Все о налогах. - 2008. - № 3. - С. 23-29.
8. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: в 3 - х т. / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця, В. П. Семиноженка та чл.-кор.

НАН України Б. Є. Кваснюка. / Т. 2. Інноваційно-технологічний розвиток економіки. - К.: Фенікс, 2007. - С 564

9. Чумаченко Н. Г. Інвестиційна політика в Україні / Н. Г. Чумаченко, Л. Г. Червова, А. В. Пешко Інвестиційна // Економіка промисловості. - 2002. - № 3. - С 8-20.